

УДК 336.144:330.341.2
JEL Classification: E62, H3, O2

DOI: [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021\(135\)07](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(135)07)

VDOVICHEN Anatolii,
Doctor of Science (in Economics),
Professor, Professor of the Department
of Management and Tourism,
Director of Chernivtsi Institute of Trade and
Economics of KNUTE
Tsentralna Square, 7, Chernivtsi, 58002, Ukraine

E-mail: vdovichen_anatolij@ukr.net
ORCID: 0000-0002-4496-6435

CHORNOVOL Alla,
Doctor of Science (in Economics),
Head of the Department of Finance and Banking
Chernivtsi Institute of Trade and Economics
of KNUTE
Tsentralna Square, 7, Chernivtsi, 58002, Ukraine

E-mail: alla_trufen@ukr.net
ORCID: 0000-0001-5155-7317

TABENSKA Yuliia,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Finance and Banking
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of KNUTE
Tsentralna Square, 7, Chernivtsi, 58002, Ukraine

E-mail: juliatab@ukr.net
ORCID: 0000-0002-8590-7829

БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Визначено сутність та роль бюджетного планування у забезпеченні стійкості та збалансованості державного і місцевих бюджетів. Розкрито теоретико-методологічні засади функціонування системи бюджетного планування. Здійснено аналіз та оцінку планових і фактичних показників: доходів, видатків, дефіциту Державного бюджету України; державного та гарантованого державного боргу за 2015–2019 рр. Обґрунтовано шляхи удосконалення системи бюджетного планування в умовах інституційних перетворень.

Ключові слова: бюджетна політика, бюджетна система, бюджетне планування, доходи бюджету, видатки бюджету, дефіцит бюджету, державний борг.

Постановка проблеми. В умовах інституційних перетворень з метою забезпечення стійкості та збалансованості державного та місцевих бюджетів питанням підвищення обґрунтованості бюджетного планування, дієвості його інструментарію приділяється велика увага в теоретико-методологічних дослідженнях значного спектру науковців. Важливість підвищення рівня обґрунтованості бюджетного планування в країнах з трансформаційною економікою обумовлюється необхідністю врахування впливу глобалізаційних процесів на бюджетну систему та її складові, а також реальних фінансово-економічних можливостей країни.

Нині з метою забезпечення стійкості та збалансованості бюджетів різних рівнів бюджетна політика спрямована на вдосконалення системи бюджетного планування. Це відбувається з урахуванням розвитку інформаційних технологій у фінансово-бюджетній сфері. Разом з цим, інструментарій бюджетного планування в країнах з трансформаційною економікою запозичується у країн з розвинутою економікою без належного врахування особливостей та рівня розвитку національної економіки, а також обмеженого фінансово-економічного потенціалу країн. Відповідно забезпечення дієвості бюджетного планування є комплексним завданням, яке передбачає обґрунтування стратегічних завдань розвитку країни на основі оцінки наявного фінансово-економічного потенціалу та визначення логічної послідовності реалізації інструментів бюджетної політики з метою вирішення цих стратегічних завдань. Зазначене активізувало питання розвитку системи бюджетного планування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку системи бюджетного планування присвячено праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Так, Т. Брандт, С. Вагнер, Д. Нейман досліджують проблеми впливу екзогенних та ендогенних факторів на систему державних фінансів і відповідно обґрунтовують напрями змін інструментарію бюджетного планування з метою підвищення його якісного рівня [1]. Дж. Кейнс, В. Танзі, П. Самуельсон, Дж. Стігліц [2–5] акцентують увагу на необхідності здійснення стратегічного фінансово-бюджетного планування. Вітчизняні науковці С. Качула, Л. Лисяк, В. Опарін, В. Федосов, І. Чугунов [6–9] розкривають завдання та методи бюджетного планування, при цьому значну увагу акцентують на питаннях розвитку програмно-цільового методу у бюджетному процесі. І. Чугунов зазначає, що "розвиток програмно-цільового методу має відбуватися на основі ретельного аналізу необхідних і можливих бюджетних ресурсів для фінансування програми у плановому та наступних роках й очікуваного результату від реалізації бюджетної програми" [9]. Разом з тим, важливим є обґрунтування напрямів удосконалення системи бюджетного планування, що сприятиме забезпеченню стійкості та збалансованості державного і місцевих бюджетів.

Мета статті – розкриття напрямів удосконалення системи бюджетного планування та її інструментарію.

Матеріали та методи. У цьому дослідженні використано системний метод: при визначенні сутності та ролі бюджетного планування у забезпеченні стійкості та збалансованості державного та місцевих бюджетів. Порівняльний метод застосовано в процесі узагальнення особливостей інструментарію бюджетного планування. Метод наукового абстрагування застосовано при розкритті теоретико-методологічних засад удосконалення системи бюджетного планування. За допомогою методу аналізу та синтезу здійснено оцінку планових і фактичних показників: доходів, видатків, дефіциту Державного бюджету України; державного та гарантованого державного боргу.

Результати дослідження. В умовах інституційних перетворень зростає рівень фінансово-економічної незахищеності країн з трансформаційною економікою, що зумовлює підвищення обґрунтованості бюджетного планування, вдосконалення його інструментарію, забезпечення збалансованості державного та місцевих бюджетів. Вагомими завданнями при цьому є розробка економіко-математичних моделей, що базується на оцінці можливостей національної економіки, виходячи з аналізу макроекономічних пропорцій і відповідних соціально-економічних умов суспільного виробництва. Розробка підходів до бюджетного планування в контексті підвищення дієвості бюджетної політики є важливою умовою забезпечення економічного зростання.

Важливість розробки обґрунтованих бюджетних планів висвітлено у стратегічних документах соціально-економічного розвитку країн. Зокрема, визначається, що ефективна бюджетна політика щодо планування доходів і видатків бюджету, спрямована на досягнення та підтримку їх оптимального рівня, має відповідати таким критеріям: забезпечення стабільності та передбачуваності; середньострокове бачення (прийнятним визначається трирічний горизонт бюджетного планування); системність (регулювання доходів та видатків має супроводжуватись оцінкою наслідків відповідних рішень).

Розвиток суспільних відносин зумовив створення нових соціально-економічних умов, спрямованих на дієву організацію бюджетної системи на основі обґрунтованих та реалістичних фінансово-бюджетних прогнозів, які враховують як економічні, так і політичні пріоритети, що надає можливість для забезпечення бюджетної збалансованості, комплексного взаємозв'язку заходів державного управління соціально-економічними процесами у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Прогнозні бюджетні показники як цільові орієнтири формування бюджетної політики визначають умови функціонування національної економіки та рівень життя населення, оскільки в процесі розроблення бюджетних прогнозів взаємоузгоджуються планові державні витрати та джерела їх фінансування, визначаються можливості виконання органами державного управління своїх функцій та обґрунтовується рівень податкового навантаження. Саме тому вдосконалення методології бюджетного прогнозування, підвищення рівня наукової обґрунтованості та реалістичності прогнозних показників є передумовою забезпечення розвитку системи бюджетного планування.

Бюджетне планування визначається як: "науково обґрунтований процес визначення джерел формування та напрямів використання бюджетних ресурсів з метою забезпечення соціально-економічного розвитку країни" [10]; "процес формування органами державного управління певного рівня та архітектури бюджетних показників" [9]; "комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів із визначення доходів і видатків бюджетів у процесі їх складання, розгляду та затвердження" [11]; "централізований розподіл та перерозподіл валово-

вого внутрішнього продукту через ланки бюджетної системи та видах фінансових планів на підставі стратегічних програм соціально-економічного розвитку держави" [12]. Таким чином, сутність бюджетного планування полягає в управлінні бюджетними ресурсами шляхом визначення тактичних та стратегічних цілей бюджетної політики, інструментарію її реалізації з метою забезпечення суспільного розвитку.

Бюджетне планування включає: теоретико-методологічні засади формування державного та місцевих бюджетів; нормативно-правову базу організації бюджетного процесу. В процесі бюджетного планування можна визначити такі *етапи*: аналіз і оцінка податкового потенціалу територій та видаткових повноважень відповідних органів державної влади та місцевого самоврядування; виявлення бюджетних можливостей шляхом обґрунтування нових фінансово-бюджетних рішень, реалізації нової бюджетної політики органами державної влади та місцевого самоврядування; обґрунтування напрямів та створення умов з метою досягнення визначених цілей бюджетної політики; перерозподіл завдань між учасниками бюджетного процесу. В процесі бюджетного планування визначається рівень впливу екзогенних та ендогенних чинників, можливі протиріччя і диспропорції, а також надається оцінка тенденціям та векторам розвитку об'єкта планування. Відповідно бюджетне планування є основою для прийняття обґрунтованих рішень у контексті напрямів державного регулювання соціально-економічних процесів.

До основних завдань бюджетного планування доцільно віднести: забезпечення застосування єдиної методики та методології бюджетного планування з урахуванням стратегічних завдань та індикаторів соціально-економічного розвитку країни; забезпечення балансу державних фінансових ресурсів шляхом взаємоузгодження надходжень та витрат державного і місцевих бюджетів; обґрунтування пріоритетних напрямів спрямування бюджетних ресурсів з врахуванням рівня та особливостей соціально-економічного розвитку країни на відповідному етапі; визначення поточних, середньо- та довгострокових цілей бюджетної політики, розробку інструментарію для їх реалізації; оцінку соціально-економічних наслідків реалізації бюджетної політики у коротко- і довгостроковому періодах.

Разом з цим, у процесі бюджетного планування доцільним є врахування таких *принципів*: видаткові зобов'язання мають бути взаємоузгодженими з дохідними повноваженнями; перерозподіл валового внутрішнього продукту через бюджетну систему доцільно розглядати як динамічний процес руху фінансових ресурсів; ефективного та результативного використання бюджетних ресурсів на основі оцінки досягнутих результатів органами державної влади та місцевого самоврядування з одночасним забезпеченням оптимального балансу між приватним та державним секторами; бюджетні витрати доцільно спрямовувати на суспільний розвиток; врахування всіх видатків у видатковій частині державного та місцевих бюджетів, неможливість їх здійснення

у разі непередбачення; доцільність взаємоузгодження передбачених витрат і стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни; забезпечення оптимальної бюджетної структури як щодо дохідної, так і видаткової частин бюджету.

Врахування цих принципів сприятиме підвищенню рівня бюджетної стійкості та збалансованості, якісному рівню використання обмежених державних фінансових ресурсів, обґрунтованості та послідовності реалізації бюджетної політики як на державному, так і місцевому рівнях.

У наукових дослідженнях висувається гіпотеза, що *рівень дієвості* бюджетного планування залежить від політичних, інституційних та економічних детермінант [13]. Отже, підвищення рівня обґрунтованості бюджетного планування передбачає оцінку можливих змін відповідних детермінант.

До основних *методів бюджетного планування*, що використовуються в країнах як з розвинутою, так і трансформаційною економікою належать: нормативний (в його основу покладено норми, критерії як соціально-економічні інструменти бюджетного регулювання); індексний (який базується на аналізі та оцінці тенденцій розвитку бюджетної системи, динаміки бюджетних показників, їх взаємозв'язку з макроекономічними показниками); балансовий (передбачає планування бюджетних показників шляхом забезпечення рівноваги між дохідними і видатковими повноваженнями); моделювання (який базується на розробленні бюджетних моделей з урахуванням різних умов розвитку соціально-економічних процесів); програмно-цільовий (в його основу покладено обґрунтування та досягнення конкретних результатів шляхом здійснення систематичного аналізу та оцінки бюджетних показників на всіх стадіях бюджетного процесу). Разом з тим, найбільшого розвитку та застосування набув програмно-цільовий метод, найбільш дієвою *методологією* бюджетного планування вважається комбінування різних методів планування, що сприяє бюджетній збалансованості.

На цьому етапі суспільного розвитку у багатьох країнах здійснюється *середньострокове* бюджетне планування, що відповідно передбачає розроблення прогнозів на середньо- та довгострокову перспективу, які здатні охопити довготермінові взаємозалежності між бюджетними надходженнями та факторами, що визначають їх рівень. Разом з цим, продовження часового горизонту бюджетного планування змінює його зміст і роль у системі фінансово-економічного регулювання суспільних процесів. Середньострокові бюджетні плани, розроблені шляхом моделювання майбутніх бюджетних надходжень і витрат з урахуванням макроекономічних та інших припущень, є інструментами впливу на розвиток суспільних відносин. На їх основі обґрунтовуються принципи управління державними фінансовими ресурсами для забезпечення макроекономічної стабільності та стійкого економічного розвитку. Водночас, середньострокові бюджетні плани базуються на припущенні про існування стійкого зв'язку між податковими надходженнями та

потенційною податковою базою. Відповідно до методології бюджетного планування в багатьох країнах здійснюється регресія часових рядів певних податкових надходжень за відповідною податковою базою або її наближеним значенням та іншими змінними, що, як вважається, впливають на підсумкове значення надходжень. Якщо існують обмеження, які накладаються отриманими даними, податковою базою може слугувати ряд значень макроекономічних показників, зокрема ВВП. Якщо модель має прямо пропорційний характер, а податкова база коригується відповідно до змін режиму оподаткування з плином часу, здійснюється оцінка еластичності податків, яка потім може бути використана для розрахунку темпів зростання податкових надходжень у наступному періоді за умов стабільності механізму оподаткування.

Таким чином, процес бюджетного планування повинен ґрунтуватися на чітких організаційних засадах для отримання достовірних прогнозів незалежно від політичного втручання. Попри те, що в країнах з трансформаційною економікою важко отримувати високоточні прогнози доходів з огляду на високу макроекономічну нестабільність, низьку достовірність даних щодо податкового обліку і досить велику кількість змін до режиму оподаткування за відносно коротким проміжком часу важливо запровадити надійну і прозору систему прогнозування надходжень, забезпечену спеціалізованим та кваліфікованим персоналом, відповідними базами даних та сучасним програмним забезпеченням, а також механізмом внутрішньої та зовнішньої перевірки оцінок надходжень.

Бюджетний план повинен базуватись на офіційному макроекономічному прогнозі, що розробляється відповідними органами державного управління. Залучення різних державних установ до процедури прогнозування вимагає ефективної координації між ними для досягнення цілісного макроекономічного бачення. Вагомим завданням, враховуючи особливості розвитку суспільних відносин є законодавче закріплення норм щодо застосування зовнішньої експертизи в процесі прогнозування бюджетних надходжень, що сприятиме підвищенню точності та обґрунтованості прогнозу на основі критичної оцінки основних припущень та джерел інформації, які використовуються для складання бюджетних прогнозів.

Невід'ємною складовою бюджетного планування є фіскальні правила, які полягають у встановленні обмежень щодо дефіциту бюджету та державного боргу. Зокрема, визначається, що дефіцит бюджету не повинен перевищувати 3 % ВВП, державний борг – 60 % ВВП [14].

В Україні за 2015–2019 рр. частка дефіциту бюджету у ВВП становила 2.10 %, державного та гарантованого державою боргу – 68.60 %. Спостерігаються відмінності між показниками, визначеними згідно із законами України "Про Державний бюджет України" на відповідний рік та фактичними показниками, які коригуються шляхом уточнення бюджетного плану. За 2015–2019 рр. планові показники Державного бюджету України виконано: доходи – 101.57 %; видатки – 99.44 % (таблиця).

Таблиця

Державна бюджетна та боргова статистика України за 2015–2019 рр.

Показник	2015				2016				2017				2018				2019			
	План*		Фактично виконано		План*		Фактично виконано		План*		Фактично виконано		План*		Фактично виконано		План*		Фактично виконано	
	млрд грн	% до плану	% у ВВП	млрд грн	% до плану	% у ВВП	млрд грн	% до плану	% у ВВП	млрд грн	% до плану	% у ВВП	млрд грн	% до плану	% у ВВП	млрд грн	% до плану	% у ВВП	млрд грн	% до плану
Доходи	517.0	534.7	103.42	26.89	608.0	616.3	101.37	25.84	771.3	793.4	102.87	26.59	918.0	928.1	101.10	26.07	1007.3	998.3	99.11	25.12
Видатки	581.8	576.9	99.16	29.01	681.5	684.9	100.50	28.71	841.4	839.5	99.77	28.13	991.9	985.9	99.40	27.69	1093.0	1075.1	98.36	27.05
Дефіцит	76.0	45.2	59.47	2.27	83.7	70.3	83.99	2.95	77.6	47.9	61.73	1.60	80.6	59.3	73.57	1.66	91.1	81.0	88.91	2.04
Борг**	1394.0	1572.2	112.78	79.10	1946.3	1929.8	99.15	80.91	2403.1	2141.8	89.13	71.82	2749.4	2168.4	78.87	60.87	2448.7	1998.3	81.61	50.31

* За Законом України "Про Державний бюджет України" за відповідний рік.

** Державний та гарантований державою борг (план – граничний обсяг державного боргу).

Джерело: розраховано авторами на основі [15–19] та за даними Міністерства фінансів України (<https://mof.gov.ua/uk>).

Значний рівень бюджетного дефіциту в умовах інституційних перетворень зумовлює зростання процентних ставок, штучне утримання яких активізує інфляційні процеси та зростання попиту на кредитні ресурси, що відповідно зумовлює нераціональний розподіл фінансових ресурсів. Водночас, на цьому етапі спостерігається значний рівень державного боргу під впливом таких чинників: більш низькі фактичні показники економічного розвитку порівняно з передбачуваними; вразливість щодо негативного впливу зовнішніх фінансово-економічних факторів в умовах глобалізації; нестабільність національної валюти та зростання темпів інфляції.

Висновки. Дієва методологія бюджетного планування є основою формування виваженої бюджетної політики. Розробка обґрунтованих бюджетних планів надає можливість для прийняття ефективних управлінських рішень органами державної влади та місцевого самоврядування, спрямованих на забезпечення збалансованості державного та місцевих бюджетів. Значні відхилення фактичних бюджетних показників від планових не дають можливості для досягнення визначених результатів бюджетної політики. З метою розвитку системи бюджетного планування необхідний детальний аналіз, оцінка впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на фінансово-економічне середовище, що уможливить виявлення закономірних тенденцій в динаміці макроекономічних індикаторів та бюджетних показників. При цьому вагомим завданням є розробка економіко-математичних моделей, що базуються на оцінці можливостей економічного розвитку країни, податкового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць.

До основних напрямів удосконалення системи бюджетного планування належать: взаємоузгодження бюджетної політики з іншими складовими фінансової політики; розвиток системи середньострокового бюджетного планування; формування бюджетної політики на основі фіскальних обмежень; забезпечення умов для мінімізації фінансово-бюджетних ризиків; підвищення якісного рівня бюджетного прогнозування; забезпечення обґрунтованості бюджетного процесу в цілому та зокрема на стадії бюджетного планування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Brandt T., Wagner S., Neumann D. Prescriptive analytics in public-sector decision-making: A framework and insights from charging infrastructure planning. *European Journal of Operational Research*. 2021. Vol. 291. Is.1. P. 379-393.
2. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег; пер. с англ. М.: Либроком, 2017. 352 с.
3. Танзи Вито. Правительство и рынки: меняющаяся экономическая роль государства; пер. с англ. М.: Изд-во Института Гайдара, 2018. 584 с.
4. Самуэльсон П. Э., Нордхаус В. Д. Экономика. 19-е изд.; пер. с англ. М.: Вильямс, 2015. 1360 с.

5. Стиглиц Дж. Цена неравенства. Чем расслоение общества грозит нашему будущему; пер. с англ. М.: Эксмо, 2016. 512 с.
6. Качула С. В. Державна фінансова політика соціального розвитку: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 424 с.
7. Лисяк Л. В., Журавель М. О. Бюджетна політика як інструмент забезпечення фінансової безпеки України. *Modern economics*. 2018. № 9. С. 53-59.
8. Опарін В. М., Федосов В. М., Юхименко П. І. Публічні фінанси: генеза, теоретичні колізії та практична концептуалізація. *Фінанси України*. 2017. № 2. С. 110-128.
9. Чугунов І. Я., Канєва Т. В. та ін. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 376 с.
10. Фещенко Л. В., Проноза П. В., Кузьминчук Н. В. Бюджетна система України: Київ: Кондор, 2008. 440 с.
11. Сафонова Л. Д. Бюджетний менеджмент: Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 110 с.
12. Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. Казначейська система: Тернопіль: Карт-бланш, 2006. 818 с.
13. Boukari M., JoséVeiga F. Disentangling political and institutional determinants of budget forecast errors: A comparative approach. *Journal of Comparative Economics*. 2018. Vol. 46. Is. 4. 1030-1045 p.
14. Public finances in EMU, 2011. URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2011/pdf/ee-2011-3_en.pdf
15. Закон України "Про державний бюджет України на 2015 рік" від 28.12.2014 № 80-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-19#Text>.
16. Закон України "Про державний бюджет України на 2016 рік" від 25.12.2015 № 928-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-19#Text>.
17. Закон України "Про державний бюджет України на 2017 рік" від 21.12.2016 № 1801-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19#Text>.
18. Закон України "Про державний бюджет України на 2018 рік" від 07.12.2017 № 2246-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19#Text>.
19. Закон України "Про державний бюджет України на 2019 рік" від 15.09.2019 № 294-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19#Text>

Стаття надійшла до редакції: 26.01.2021.

Vdovichen A., Chornovol A., Tabenska J. Budget planning in the conditions of institutional transformations.

Background. *Quality level of the budget planning is an important factor in ensuring balance of state and local budgets in the conditions of institutional transformations. Adoption of effective management decisions by public authorities and local governments involves the development of the budget planning system taking into account information technology, assessment of changes in socio-economic processes.*

The aim of the article is to reveal the areas of improvement of the budget planning system and its tools.

Materials and methods. *The systematic method has been used in determining nature and role of the budget planning in ensuring the stability and balance of state and local budgets. The comparative method is used in the process of generalizing the features of the budget planning tools. The method of scientific abstraction is used in the disclosure of theoretical and methodological principles of improving the budget planning system. The method of analysis and the synthesis has been used to assess the planned and actual indicators (revenues, expenditures, deficit of the State Budget of Ukraine; public and guaranteed public debt).*

Results. The essence and role of the budget planning in ensuring the stability and balance of state and local budgets have been determined. Theoretical and methodological principles of functioning of the budget planning system have been revealed. The analysis and assessment of planned and actual indicators such as revenues, expenditures, deficit of the State Budget of Ukraine; public and guaranteed public debt for 2015–2019 have been made. The ways of improving the budget planning system in the conditions of institutional transformations have been substantiated.

Conclusion. A detailed analysis and assessment of the impact of internal and external factors on the financial and economic environment is needed in order to develop the budget planning system in terms of institutional transformation. It will provide an opportunity to identify regular trends in the dynamics of macroeconomic indicators and budget indicators. An important task is to develop economic and mathematical models based on the assessment of economic development opportunities of the country, the tax potential of administrative territorial units.

Keywords: budget policy, budget system, budget planning, budget revenues, budget expenditures, budget deficit, public debt.

REFERENCES

1. Brandt, T., Wagner, S., & Neumann, D. (2021). Prescriptive analytics in public-sector decision-making: A framework and insights from charging infrastructure planning. *European Journal of Operational Research*. (Vol. 291,1). Is.16, 379-393 [in English].
2. Kejns, Dzh. M. (2017). *Obshhaya teoriya zanyatosti, procenta y' deneg [The general theory of employment, interest and money]*. (Trans). Moscow: Ly'brokom[in Russian].
3. Tancy, Vy'to. (2018). *Pravy'tel'stvo y' rynky': menyayushhayasya ekonomy'cheskaya rol' gosudarstva [Government and markets: the changing economic role of the state]*. (Trans). Moscow: Y'zd-vo Y'nsty'tuta Gajdara [in Russian].
4. Samuél'son, Pol É., & Nordkhaus, Vyl'yam D. (2015). *Ékonomyka [Economics]*. 19nd ed. (Trans.). Moscow: Vyl'yams [in Russian].
5. Sty'gly'cz, Dzh. (2016). *Cena neravenstva. Chem rassloeny'e obshhestva grozy't nashemu budushhemu [The price of inequality. How does the stratification of society threaten our future]*. (Trans). Moscow: Eksmo [in Russian].
6. Kachula, S. V. (2019). *Derzhavna finansova polity'ka social'nogo rozvy'tku: monografiya [State financial policy of social development]*. Kyiv: Kyivs'ky'j nacional'ny'j torgovo-ekonomichny'j universy'tet [in Ukrainian].
7. Lysyak, L. V. & Zhuravel', M. O. (2018). Byudzhetna polity'ka yak instrument zabezpechennya finansovoyi bezpeky' Ukrainy' [Budget policy as a tool to ensure financial security of Ukraine]. *Modern economics*, 9, 53-59 [in Ukrainian].
8. Oparin, V. M., Fedosov, V. M., & Yukhymenko, P. I. (2017). Publichni finansy: geneza, teoretychni kolizii ta praktychna kontseptualizatsiia [Public Finances: Genesis, Theoretical Collisions and Practical Conceptualization]. *Finansy Ukrainy*, 2, 110-128 [in Ukrainian].
9. Chuhunov, I. Y. (2018). Derzhavne finansove reguluyuvannya ekonomichnyh peretvoren' [State financial regulation of economic transformations]. Kyiv: Kyivs'ky'j nacional'ny'j torgovo-ekonomichny'j universy'tet [in Ukrainian].
10. Feshchenko, L. V., Pronoza, P. V., & Kuzmynchuk, N. V. (2008). Biudzhetna systema Ukrainy [Budget system of Ukraine]. Kyiv: Kondor, 440. [in Ukrainian].
11. Safonova, L. D. (2001). Biudzhetnyi menedzhment [Budget management]. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 110 [in Ukrainian].
12. Iurii, S. I., Stoian, V. I., & Danevych, O. S. (2006). *Kaznacheiska systema [Treasury system]*. Ternopil: Kart-blansh, 818 [in Ukrainian].
13. Boukari, M., & JoséVeiga, F. (2018). Disentangling political and institutional determinants of budget forecast errors: A comparative approach. *Journal of Comparative Economics*, 46. Is. 4, 1030-1045 [in English].

14. Public finances in EMU, 2011. Retrieved from https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2011/pdf/ee-2011-3_en.pdf [in English].
15. Zakon Ukrainy "Pro derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2015 rik" № 80-VIII vid 28.12.2014 [Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2015" № 80-VIII from 28.12.2014]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-19#Text> [in Ukrainian].
16. Zakon Ukrainy "Pro derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2016 rik" № 928-VIII vid 25.12.2015 [Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2016" № 928-VIII from 25.12.2015]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19#Text> [in Ukrainian].
17. Zakon Ukrainy "Pro derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2017 rik" № 1801-VIII vid 21.12.2016 [Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2017" № 1801-VIII from 21.12.2016]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19#Text> [in Ukrainian].
18. Zakon Ukrainy "Pro derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2018 rik" № 2246-VIII vid 07.12.2017 [Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2018" № 2246-VIII from 07.12.2017]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19#Text> [in Ukrainian].
19. Zakon Ukrainy "Pro derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2019 rik" № 294-IX vid 15.09.2019 [Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2019" № 294-IX from 15.09.2019]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19#Text> [in Ukrainian].